

Listy

2003

- **Dušan Jaura: *Späť k patriotizmu!* (2, s. 5-9)**

- (...) obavy A. Huxleyho, že namiesto vonkajšej diktatúry „Veľkého brata“, ktorý nás vidí a kontroluje, čelíme omnoho viac zotročeniu zvnútra, imperatívu konzumu a slasti. Nebude treba zakazovať knihy, pretože nebude toho, kto by si ich chcel prečítať.
- Peter Lowman, profesor anglickej literatúry na University College v Cardiffe (Wales) po viac než desiatich rokoch vo východnej Európe priznáva, ako veľmi na neho ako na protestanta zapôsobil ortodoxná liturgia, v ktorej to, čo nemožno verbalizovať, je dôležitejšie ako to, o čom je možné hovoriť. Zaujala ho liturgia, ktorá má k srdcu oveľa bližšie než strnulé doktríny a články viery. Upútala ho kultúra krajiny, v ktorej kresťanstvo bolo rozšírené dávno pred objavením Ameriky, zmysel pre tajomstvo, dôraz na kolektívne zažitie viery a vedomie spolupatričnosti... , to všetko obohatilo a rozšírilo jeho vieru a vnímanie Boha. Na druhej strane západný svet ovplyvnený výrazne protestantizmom môže ponúknuť väčší dôraz na osobnú zodpovednosť jednotlivca, ktorá dotvára jeho identitu a vlastnú hodnotu, takú cennú najmä v postkomunistických krajinách.
- (...) úcta voči národu je cnosťou len vtedy, ak je transcendovaná, ak sa národ nestane konečnou stanovou našich túžob a očakávaní. Tak je to napokon so všetkými našimi láskami: ak ich nie sme schopní transcendovať, v konečnom dôsledku ich zdeformujeme, pokrívame a zničíme.

- **Imrich Sklenka: *Iracká kríza – kríza dnešného sveta?* (2, s. 15-18)**

- Kresťan, ktorý myslí iba na svoju spásu, neporozumel najvnutornejšej pohnútke kresťanstva.

- **Eugen Biser (2, s. 31-32, rozhovor z časopisu Cursillo)**

- Mnohé vety Biblie, pokiaľ ich vyslovíme izolovane, sú dobré na to, aby ľudí neurotizovali. Pokiaľ ich však vzťahujeme na Krista, ktorý je osobným a autentickým zjavením Boha, a pootvoríme ich jeho kľúčom, stratia na dôraze už aj preto, že väčšina z nich pochádza od prvokresťanských charizmatikov, zatiaľ čo iné vety, ktoré sme predtým počuli len na pol ucha, sa zrazu zaskvejú v plnom svetle.

- **Helmut Krätzl: *Cirkev je spoločenstvo* (2, s. 34-38)**

- (...) cirkev nežije len z trinity a v trinite, ona má byť aj „účinným výrazom“, obrazom, ikonou trinity. Obrazom trojjednosti však bude cirkev práve v jej mnohorakosti a nie v právne vymedzenej uniformite, v rozličnosti chariziem a úradov, ktoré vychádzajú z toho istého ducha, a nie v strnulom hierarchickom usporiadaní. Obrazom vzťahov medzi Otcom, Synom a Duchom sa cirkev stane na základe živej lásky. Trinita pre ňu nie je len pôvodom, ale aj vzorom.
- „Jednota v mnohosti“, to je obraz trojjednosti.

- **Tomáš Halík: *Co drží Evropu pohromadě?* (3, s. 15-22)**

- Podľa [Viktora E.] Frankla spočíva drama dnešného človeka v tom, že mu už instinkty neřeknou, čo musí dělat, jako to říkají zvířatům, a tradice mu nepoví, co by dělat měl, takže vzniká „existenciální vakuum“ – člověk neví, co má chtít.
- Vedľa evropské notorické touhy po „světle“ je třeba stopovat básníky, filozofy a mystiky noci. Evropa chová mnohé nejcennější poklady ve svých temných sklepeních. Zkoumáme-li město evropské racionality, měli bychom též sestoupit do kasemat mystiky, esoteriky a gnose, prohlížíme-li katedrálu víry, neměli bychom přehlédnout krypty herezí, pověr a tajných kultů. Nedávno jsem narazil na poznámku k dílu markýza de Sade, že posvátno v útěku před osvícenskou expanzí rozumu a morality našlo poslední úkryt v sexualitě a násilí – není to klíč k porozumění obsesivní zaujatosti těmito tématy na obrazovkách našich televizí?

- **Ján Krstiteľ Balázs: *Sekularizácia – hrozba alebo šanca* (4, s. 16-21)**

- Slobodná demokratická spoločnosť nepodporuje dominantné postavenie tej-ktorej cirkvi, ale ani neprekáža v činnosti jednotlivých cirkví. V každej spoločnosti si cirkev hľadá svoje miesto a svoju odpoveď na výzvy spoločenských procesov. Sekularizácia je voči náboženstvu neutrálna. Je procesom spoločenským, nie ideologickým. Preto sekularizáciu nemožno stotožňovať s útokmi proti viere alebo náboženstvu, ani zamieňať s útokmi proti cirkvi.

- (...) prvý impulz sekularizácie vzniká už momentom stvorenia, keď sa odlišuje Stvoriteľ od diela stvorenia. Stvorením dostali veci relatívnu autonómiu, hodnotu, usporiadanie a zákony. Biblické zjavenie dopomohlo odlíšiť Stvoriteľa od stvorenia a odsúva panteistické, monistické či animistické chápania. Boj proti modlám sekularizoval svet a oslobodil ho od falošnej sakralizácie. Vtelením Boh vyjadril akceptovanie svetského sveta a jeho autonómiu. Zároveň však do tohto svetského sveta vniesol nový horizont ducha, nové chápanie a prežívanie sacrum.
- Spor o sacrum je sporom o miesto Boha vo svete a o spôsobe prežívania jeho prítomnosti. Spor o sacrum vidíme napríklad, keď Ježiš uzdravuje v sobotu. Alebo si pripomeňme aj to, že prvotná cirkev prežívala spor, či noví kresťania majú zachovávať Tóru. Ježiš uzdravovaním v sobotu v istom zmysle desakralizoval. Taktiež prví kresťania tým, že nemuseli zachovávať Mojžišov zákon, [ho tým] desakralizovali.
Krista odsúdili horliví vyznavači sacrum v presvedčení o svojej neomylnosti. Kristus narušil ich sacrum. Boh však nezasahuje. To znamená, že aj sacrum je desakralizovateľné.
Príchodom Krista a následne kresťanstva nastal tento spor o autenticitu sacrum.
Osvietenstvo prinieslo radikálnu desakralizáciu, t. j. budovanie sveta bez sacrum, bez posvätna. Na druhej strane sa však tvorí nová zodpovednosť človeka. A tak práve vďaka desakralizácii sa svet stáva svetom, a to autonómnym svetom, a človek autonómnym človekom. Novoveký človek sa rozišiel s náboženským výkladom sveta a hľadal autonómiu.
- Pocit vlastníctva pravdy vedie k nadradenosti nad iným názorom a nad jeho nositeľom. „Vlastník“ pravdy si nevie predstaviť a pripustiť iné myslenie a iné správanie. Práve toto Kristus kritizuje. Vždy keď Ježiš narušá sacrum, predstavuje kritérium rozlišovania medzi falošným a skutočným sacrum. Viera sa má spájať s láskou, dobrotou, milosrdenstvom, solidaritou, porozumením. Toto je atmosféra skutočného, pravého sacrum. Miluj svojho blížneho ako seba samého!
- Sekularizácia je pre kresťanstvo a cirkev šancou zbaviť sa nesprávnych identifikáciou.
Cirkev a aj samotní kresťania sú vystavení tlaku okolitého sveta a jeho autonómnym zložiak. Musia sa učiť orientovať sa a rozhodovať sa slobodne a zodpovedne. Musia sa učiť obstať v zápase o hodnoty, učiť sa zreľým spôsobom viesť dialóg. Ak nás sekularizácia privádza k pluralite, potom to znamená výzvu porozumieť tejto pluralite, vziať ju na vedomie a podľa toho sa aj správať. Aj z tohto pohľadu je súčasný svet výzvou na vzájomné rešpektovanie a zreľé spôsoby pochopenej tolerancie. Dnešný svet je výzvou hlbšie vnímať význam čias, načúvať svetu a človeku. Pre kresťanstvo a cirkev je aj výzvou zrozumiteľným spôsobom a jazykom formulovať svoje presvedčenia a vyznávané hodnoty. Nanovo premyslieť reč o Bohu. Toto sú veci, pre ktoré je pohodlnejší kresťanský život v nesekularizovanej spoločnosti. Tá totiž nepreveruje kvalitu vnútornej dimenzie kresťanov a samotnej cirkvi natoľko ako sekularizovaná spoločnosť. Aj z tohto pohľadu je sekularizácia zároveň výzvou. A práve pre načrtnutú konfrontáciu nie každý je schopný a ochotný túto výzvu prijať a naplniť. Kto je zástancom pohodlia, života bez konfrontácie, zneisťujúcich otázok, dialógu, tlaku a zápasu, bude brojiť proti sekularizácii a svet nazve zlým.
- Harvey Cox zdôrazňuje, že „namiesto lamentovania nad úpadkom cirkevnej moci alebo miznutím svätých vecí, kresťania by sa mali radšej sústrediť na pozitívnu úlohu, ktorú by mohli hrať v modernom sekulárnom svete“.
- Sekularizácia ako dynamický spoločenský proces – ak jej správne porozumieme – stáva sa výzvou a šancou pre zreľý život v spoločnosti, ktorá stojí pred úlohou dospieť. Celý novovek volá po dospelosti. (...) Sekularizácia ako dynamický proces tak vytvára sekularizovaný svetský priestor, ktorý je práve tým priestorom, v ktorom aj kresťanstvo aj cirkev má a môže dospieť.
- Juraj Hromkovič: *Teológia a veda na ceste hľadania zmyslu života* (4, s. 29-32) rozhovor (Imrich Sklenka)
 - V informatike poznáme úlohy, ktorých najefektívnejšie deterministické riešenia (riešenie pomocou úplne deterministických zariadení, systémov, programov) by vyžadovalo viac energie, ako je energia známeho vesmíru. To znamená, že deterministické riešenie takýchto úloh leží za hranicou fyzikálnych možností. Napriek tomu sa dá k riešeniu dopracovať za pár minút pomocou programov a systémov, ktoré sa úmyselne čiastočne nechajú riadiť náhodnými procesmi. Jediná cena, ktorú za to zaplatíme, je možnosť chybného výsledku, ale pravdepodobnosť tejto chyby vieme znížiť na zanedbateľný zlomok, jedna deleno počtom atómov vo vesmíre. Takéto výsledky menia náš emocionálny vzťah k náhodnosti. Náhodnosť sa stáva zdrojom úžasnej tvorivej sily a metódou vysvetlenia zákonitostí tohto sveta. Vďaka poznaniu fungovania náhodných procesov vieme dokonca formulovať zákony a vzťahy, ktoré sa premietajú do kauzálnych kvantitatívnych deterministických zákonov.
 - Cesta poznávania je cestou omylov, dokonca principiálnych omylov, a veda sa môže úspešne rozvíjať iba vtedy, keď jej jediné tabu je, že nepripúšťa žiadne tabu. A tu je základný rozdiel medzi vedou a teológiou. Teológia

zatiaľ nepripúšťa možnosť, že by nejakú jej dogmu bolo možné zásadne revidovať. Cirkev si nárokuje na neomylnosť, hoci pozostáva z omylných ľudí. Snaha pochopiť Ježiša môže byť veľmi dlhým procesom a postulovanie mylných interpretácií ako neodvolateľných dogiem môže vývoj náboženského cítenia a myslenia nielen pribrzdiť, ale aj úplne zastaviť. Lenže vývoj (myslím predovšetkým spirituálny a spoločenský) je (...) dôležitý aj pre náboženstvo. Veď o zmysle života nemožno hovoriť bez toho, aby sme nehovorili o vývoji a o raste. Cirkev by mala byť priekopníkom takéhoto vývoja. A čím neskôr sa k tomuto svojmu poslaniu vráti, tým bude táto premena pre ňu bolestivejšia.

- Sprenveriť sa sebe samému je (...) niečo, čo väčšina z nás robí neustále napriek tomu, že cíti nesprávnosť svojho konania. Koľko ľudí sa zastaví vo svojom vývoji, pretože im je zaťažko spraviť ďalší krok? Koľkí z nás túžia po blahobyte bez námahy, alebo pohodlnom, rutinovom vykonávaní profesie bez ochoty naučiť sa niečo nové alebo zdokonaľiť sa? Takéto postoje ale protirečia potrebe vývoja, a teda i hlbšiemu zmyslu našej existencie. Prečo je napríklad na Slovensku taká nízka štatisticky nízka priemerná dĺžka života? Nie **pre** chudobu, ale **pre** nízku aktivitu, **pre** falošné predstavy o zaslúženom odpočinku. Lenže kto nepracuje, kto sa prestane vyvíjať a byť užitočný, ten začína zomierať, pretože neexistuje žiaden dôvod na jeho ďalšiu existenciu. Mnohí rodičia túžia zabezpečiť deťom lepší život, ako mali sami, ale pod lepším životom nerozumejú lepšie šance na rozvoj osobnosti svojich detí, iba pohodlný život bez veľkej námahy a s veľkým majetkom. Vedú tak svoje deti do nešťastia.
- **Carl F. von Weizsäcker: *Cirkev a svet* (4, s. 37-42, z knihy *Deutlichkeit* (1978) preložil Imrich Sklenka)**
 - Počet tých, ktorí vyrastú bez otrasov viery od detstva až do cirkevného úradu, stále klesá. Kto dnes prichádza na univerzitu z tých ešte stále jestvujúcich ostrovčekov prednovovekej zbožnosti, tomu nakoniec berie jeho naivnú vieru sama teológia. Tým mu však preukazuje dôležitú, nepostrádateľnú službu. Prebúdza ho do vedomia jeho doby.
 - Tým najplodnejším utrpením nie je konflikt s nepriateľským okolím, ale konflikt vo vlastnej duši, ktorý s láskou prijíma napätie dejinnej prítomnosti.
 - Cirkev sa vždy rozumela ako spoločenstvo Ježiša Krista. Od čias učeníkov, ktorí ešte s ním chodili, ho nazýva Pánom. Čo vie cirkev o svojom Pánovi? Najstaršie dokumenty a vlastne jediné, okrem pár neistých zábleskov v apokryfnej literatúre, sú zachované v kánone Nového zákona. Veda nás naučila, že už vznik týchto textov je dôsledkom prvých kríz seba porozumenia cirkvi. Boli to krízy, ktoré vznikli z napätia oproti vedomiu komplexného židovského, helenisticko-gnostického sveta, z ktorého pochádzali aj sami členovia cirkevného spoločenstva. Ktoré z tradovaných Ježišových slov sú pravé, to v jednotlivostiach nemožno filologicky rozhodnúť. Ale Ježišove slová majú svoj nezameniteľný tón. Tento tón je celkom iný nielen ako tón vtedajšieho okolia, ale aj ako tón všetkých prvokresťanských prejavov, aj prejavov samotných autorov novozákonných spisov. Tento tón (...) nebolo možné vynásť, ba ani len imitovať. Ježišove slová mohli byť, pravdaže, pozmenené, postavené do nových súvislostí, rozšírené a prispôbené. Preto by sme hádam ani jediné z tradovaných slov nemali prijímať ako nepochybné svedectvo, ale ich celok ako svedectvo osoby a jej pravdy. Je zjavné, že táto pravda sa už za Ježišovho života dostala do konfliktu so židovskými a už v prvotnom spoločenstve helenistickými a gnostickými „predsudkami“. Elementy zo všetkých týchto troch predsudkov zabudovala potom cirkev do svojej náuky. Inak konať nemohla, lebo Ježiš jej nezanechal nijaký dogmatický alebo organizačný návod, ako má cirkev pretrvať stáročia.
 - (...) vnútorné napätie každého cirkevného výkladu sa zrači v tom, že takmer každá z veľkých dogiem je logický paradox (trojica, náuka o dvoch prirodzenostiach), že ten myšlienkový prostriedok, ktorý využíva, zároveň aj ruší.
 - (...) ani sám kánon Nového zákona nie je bezprostredným Ježišovým dokumentom, ale dokumentom viery prvotnej cirkvi, alebo presnejšie: dokumentom prvých kríz seba porozumenia cirkvi.
 - Moderná biblická teológia musí bibliu vykladať pomocou moderných pojmov. Ak chceme veriť modernej teológii, musíme pochopiť pôvod a zmysel moderných pojmov.
 - Chyby modernizmu (...) [tradicionalistické hnutie] síce zdanlivo ospravedlňujú, ale jeho úspech by pre cirkev znamenal definitívnu stratu historického významu, vnútil by jej mentalitu sekty, ktorá sa nazdáva, že pozná pravdu, pretože opatruje jej symboly. To vyháňa moderných ľudí z cirkvi a v cirkvi tým vytvára väčšinu, ktorej toto ticho vyhovuje.
- **Martin Mikolášik: *Vývoj pojmu zjavenie* (5-6, s. 6-12)**

- Viera, ktorá sa uzatvára pred skúmaním, je bojazlivá a neistá a dostáva sa do podozrenia, že má čo skrývať. Nič z teórie a praxe Zjavenia nemôže ostať vyňaté zo zodpovednosti voči kritickému rozumu. Je to vo vlastnom záujme náboženstva, aby sa nerozvíjalo len prostredníctvom vlastného skúmania zvnútra, ale aj zvonka. Kontakt medzi oboma stranami posunie dialóg dopredu a prispeje k sprostredkujúcej teológii, ktorá vieru neizoluje, ani ju nenechá len v chladnej koexistencii s rozumom.